

به نام خدا

دانشگاه فرهنگیان بنت‌الهدی صدر اردبیل

واحد درسی: نگارش خلاق گروه: آموزش ابتدایی ورودی‌های بهمن زمان ارائه: ۱۷ اسفند ۱۳۹۸

ادامه بحث جلسه پیشین با عنوان: خلاقیت در تدریس

آموزگار و معلمی که از انگیزه خلاق و ایده‌های نوآورانه برخوردار است هم خودش الگویی برای خلاق بودن است هم عملکرد و رفتارهای آموزشی او فرآیند خلاقیت را بین مخاطبان وی که دانش‌آموزان هستند تقویت می‌کند.

این دسته از رهبران آموزشی به واسطه نگرشی که دارند از دانش‌آموزان اطلاعات گزارشی و پیروی محض از آموخته‌ها را نمی‌خواهند؛ بلکه به آنها آزادی اندیشه و عمل می‌دهند که بتوانند خود دست به کشف و ابداع بزنند. از سؤالات غیرمنتظره و حتی به ظاهر نامعقول و عجیب آنها استقبال می‌کنند و به بحث و گفتگو پیرامون آن می‌پردازند و با فراهم آوردن محیط مناسب به دانش‌آموزان این فرصت را می‌دهند که توانایی بالقوه خویش را نمایان سازند و در نهایت تلاش می‌کنند آنچه موجب توسعه خلاقیت هم در دانش‌آموزان و هم خودشان می‌گردد را بشناسند و به کار گیرند.

برای رسیدن به این نقطه توجه به روابط آموزشی بین افراد درگیر در یادگیری بسیار ضروری است. این روابط را صاحب‌نظران عرصه تعلیم و تربیت به‌گونه‌های مختلفی رده‌بندی کرده‌اند که در این قسمت ما دو محور عمده آن را بررسی می‌کنیم. هریک از این دو محور در خلاقیت دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد و موجب رشد و شکوفایی آنها می‌گردد. این دو محور عبارتند از:

۱- روابط عاطفی معلم و شاگرد: روابط صمیمانه، دوستانه و صادقانه بین معلم و شاگرد باعث می‌شود که دانش‌آموزان آزادانه با معلم خود سخن بگویند یا اظهارنظر کنند و اشکالات، پیشنهادات و انتقادات خود را مطرح سازند. در چنین فضای ایجاد شده در کلاس زمینه‌های خلاقیت فراگیران توسط معلم ایجاد می‌شود.

تحقیقات نشان داده است روابط صمیمانه و توأم با علاقه و احترام، نقش مؤثری در خلاقیت دانش‌آموزان دارد. در کلاس‌های خلاق، فکر بیش از حافظه ارزش دارد و معلم تعادلی بین امنیت روانی و آزادی برقرار می‌سازد تا دانش‌آموزان بتوانند ریسک کنند، جرئت و تواناییهای نهفته خود را محک بزنند و معلم هدایت‌گر و تسهیل‌کننده این مسیر است.

۲- روابط آموزشی معلم و شاگرد: در روابط آموزشی دو نکته حائز اهمیت است:

اول ← دانش و اطلاعات معلم پیرامون موضوع، تسلط بر مطالب و دانستن اینکه چه مطلبی را کجا و چه موقعی ارائه نماید که هم مرتبط با دانسته‌های دانش‌آموز باشد و هم موجب افزایش آگاهی علمی او گردد.

دوم ← روش‌های آموزشی و یاددهی و یادگیری مرتبط با خلاقیت دانش‌آموزان را با توجه به خصوصیات، علایق و توانایی‌های آنان شناخته و به موقع به کار گیرد.

بنابراین روابط آموزشی معلم و شاگرد چه از نظر حجم و گستره دانش و اطلاعات معلم و شاگرد و چه از نظر شیوه‌های آموزشی لازم است با فرآیندهای خلاقیت مرتبط شود تا این روابط بتواند موجب شکل‌گیری، رشد و شکوفایی خلاقیت دانش‌آموزان گردد.

پیشنهادهای کاربردی برای خلاقیت در تدریس:

معلمان، آموزگاران و مربیان برای اینکه بتوانند کلاسی داشته باشند که در آن استعدادها و توانایی‌های خلاق برانگیخته شده رشد و تکامل یابد، لازم است نکاتی را در تدریس خود مورد توجه قرار دهند:

(۱) در حین تدریس، سؤالات و موضوعات بحث انگیزی را مطرح نمایید و از طرح سؤالاتی که فقط یک پاسخ دارند بپرهیزید.

(۲) از دانش‌آموزان بخواهید پیرامون مطالب تدریس شده نظر داده و گفتگو کنند.

(۳) از روش بحث و گفتگوی علمی نهایت استفاده را ببرید.

(۴) نشان دهید که برای شما کیفیت یادگیری مهم‌تر از کمیت است.

(۵) سؤالات، پیشنهادهای و مطالب دانش‌آموزان را هرچند بی‌معنی و شاید بی‌ربط باشد، بشنوید.

(۶) به نظرات، عقاید و پیشنهادهای فراگیران ارزش قایل شوید.

(۷) با عملکرد و رفتار علمی خود در کلاس روح تحقیق و پژوهش را ایجاد و تقویت کنید.

(۸) به دانش‌آموزان فرصت تفکر و اندیشه داده آنها را به طور فعال و عملی در یادگیری مشارکت دهید.

(۹) از لوازم کمک آموزشی و از محرکات بصری مانند تصاویر، نمودارها، اشکال و... استفاده نمایید.

ده مانع و محدودیت در روند خلاقیت تدریس: از جمله مسائل قابل توجه در عملکرد معلمین و آموزگاران وجود موانع و محدودیت‌هایی است که باعث می‌شود که چراغ خلاقیت در تدریس خاموش و یا

کم نور گردد. بررسی این محدودیت خود مطلب مستقلی است اما فهرست برخی از مهم‌ترین موانع و محدودیت‌ها در عملکرد تدریس را جهت آشنایی مطرح می‌کنیم:

- ۱- عدم شناخت معلّم از فرآیندهای خلاقیت که موجب از بین رفتن استعداد خلاقیت دانش‌آموز می‌شود.
- ۲- نداشتن انگیزه کافی؛ معلم بی‌انگیزه یا کم انگیزه که به کارش عشق نمی‌ورزد چگونه می‌تواند استعدادها را پرورش دهد؟
- ۳- عدم شناخت کافی از روش‌های تدریس و عدم به کارگیری صحیح آن در شرایط مختلف.
- ۴- تأکید صرف معلم بر نمره به عنوان ملاک موفقیت به جای تأکید بر یادگیری کاربردی.
- ۵- بها ندادن به ایده‌های جدید و اهمیت ندادن به سؤالات دانش‌آموزان.
- ۶- در نظر نگرفتن تفاوت های فردی دانش‌آموزان و موقعیتهای خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و...
- ۷- ندادن آزادی کافی، فرصت تحرّک و تلاش، آزمایش و خطا به دانش‌آموزان.
- ۸- تشویق نکردن افراد خلاق، سؤال کننده، منتقد و تحلیل گر در کلاس.
- ۹- تأکید بر مهارت‌های کلامی صرف به جای تقویت مهارت عملی.
- ۱۰- نادیده گرفتن اعتماد به نفس و خودباوری علمی دانش‌آموزان.

برای آگاهی بیشتر از این مبحث رجوع کنید به: خلاقیت و نوآوری، نوشته علی شمیسا، انتشارات ذهن آویز.

فعّالیت: با نگاه دقیق به فیلم‌های تدریس معلمان برتر تدریس آموزشی که به همراه مطالب گفته شده در دو جلسه اخیر (۱۰ و ۱۷ اسفند) ارسال می‌گردد، درباره آنها بحث و گفتگو کنید.

برآیند و نتیجه تحلیل خود را به عنوان فعّالیت عملی به یکی از دو روش زیر برای من ارسال فرمایید:

۱- بارگذاری فعّالیت در گروه درسی نگارش خلاق در شبکه اجتماعی واتساپ

۲- ارسال به ایمیل: zahrasaberinia@yahoo.com

سالم و سربلند باشید. زهرا صابری‌نیا